

شبهه
خوانی

خاتون حسن و بحر

اصلاح و تحریف
رحمانی
نسخ

مؤلف:
عباسعلی غلامزاده

سرشناسه: غلامزاده ، عباسعلی ، ۱۳۳۷
عنوان و نام پدیدآور: شبیه خوانی ، خاطرات خون و خنجر / مولف عباسعلی غلامزاده
مشخصات نشر: مشهد ، پیمان نو، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری: ۳۸۸ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۵۶-۱۰-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه
موضوع: تعزیه نامه ها
رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ش ۲/۷۶ غ/۴۲۱۲ PRI
رده بندی دیویی: ۲/۰۵۱۲ فا ۸
شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۳۷۲۶۹

خاطرات خون و خنجر (شبیه خوانی)

مولف: عباسعلی غلامزاده

ویراستار: علی اکبر شهنواز

ناشر: پیمان نو (برادران صافدل)

صفحه آرای: حسین عربشاهی ، فریبا حجازی و فائزه شکور

طراح جلد: فریبا حجازی (پیمان نو مشهد)

تیراژ: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۳۹۵

چاپ و صحافی: پیمان نومشهد تلفن: ۵۴۱۱۹۹۰

قطع: وزیری

تعداد صفحه: ۳۹۸

قیمت: ۲۰۰/۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۵۶-۱۰-۹

فهرست مطالب

- ۱ سرآغاز سخن با ستایش پروردگار
- ۲ دیباچه
- ۷ شیوه‌ی گردآوری و تدوین

فصل اول: تاریخچه تعزیه‌خوانی

- ۱۰ خلاصه‌ای از تاریخچه‌ی تعزیه‌خوانی در ایران بعد از اسلام
- ۱۰ معنای لغوی تعزیه
- ۱۰ معنای اصطلاحی تعزیه
- ۱۰ اولین دوره‌ی حرکت تعزیه‌خوانی در ایران
- ۱۱ دومین دوره‌ی حرکت تعزیه‌خوانی در ایران
- ۱۲ سومین دوره‌ی حرکت و اوج تعزیه‌خوانی در ایران
- ۱۵ تاریخچه تعزیه‌خوانی در شهرستان گناباد
- ۱۶ وقف میراث جاویدان
- ۱۸ تعزیه‌خوانی در محله‌ی قصبه شهر از شهرستان گناباد
- ۲۴ تعزیه‌خوانی در محله‌ی دلویی و خیبری از توابع شهرستان گناباد
- ۲۸ تعزیه‌خوانی در محله‌ی نوقاب شهرستان گناباد
- ۳۲ تعزیه‌خوانی در روستای اسطوره‌ای و کهن زبید از توابع شهرستان گناباد
- ۳۴ تعزیه‌خوانی در محله‌ی باغسیا (باغ آسیا) از توابع شهرستان گناباد
- ۳۷ تعزیه‌خوانی در روستای کهن و قدیمی ریاب شهرستان گناباد
- ۳۹ تعزیه‌خوانی در جویمند، مرکز فعلی شهرستان گناباد
- ۴۴ تعداد و اسامی تعزیه‌نامه‌ها در ایران و شهرستان گناباد
- ۴۵ نسخه چیست؟

۴۶	 فهرست چیست؟
۴۶	 پیشخوانی در تعزیه خوانی
۴۷	 حدیث در تعزیه خوانی
۴۷	 نسخ اصلاح شده مطابق با تاریخ واقعی کربلا
۴۸	 معین البکاء یا شبیه گردان چیست؟
۴۹	 وظایف معین البکاء یا شبیه گردان
۵۲	 خصایص و ویژگی های یک شبیه خوان خوب

فصل دوم: تحریف و تحریف زدایی

۵۸	 نقطه ی آغازین عاشورا چیست؟
۵۹	 تحریف چیست؟
۵۹	 انواع تحریف
۶۰	 تحریف لفظی
۶۰	 تحریف معنوی
۶۰	 تحریف شخصیتی
۶۱	 بدعت چیست؟
۶۶	 مقصر این همه تحریف و بدعت کیست؟
۶۷	 خواص؛ علمای سطحی نگر و درباری
۶۸	 عوام و توده ی مردم
۷۱	 مداحان و معین البکاه (برپا کنندگان مجالس)

فصل سوم: سیری از آغاز تا پرواز

۷۵	 زندگی نامه ی حضرت حسین بن علی (ع)
۷۷	 نظر دانشمندان و بزرگان غرب و شرق درباره ی امام حسین (ع)

- ۷۹ نظر علما و دانشمندان اهل سنت درباره‌ی امام حسین علیه السلام
- ۸۲ تعداد یاران حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام و چیدمان جنگی آنان
- ۸۲ تعداد و آرایش نظامی لشکریان عمر سعد در کربلا
- ۸۵ شاهدان عینی و مقتل نویسان حماسه‌ی کربلا
- ۸۶ نحوه‌ی پیوستن افراد به کاروان امام حسین علیه السلام
- ۸۸ سفیران سپاه حسین بن علی علیه السلام
- ۸۸ اولین شهید کربلا کیست؟
- ۸۹ آخرین شهید کربلا کیست؟
- ۸۹ جدا شدگان از قافله، عشق و باقی ماندگان بابصیرت
- ۹۰ زندگی‌نامه‌ی حر بن یزید ریاحی تمیمی
- ۹۰ انتخاب حر بن یزید ریاحی از جانب عبیدالله
- ۹۰ احضار حربن یزید ریاحی به عراق برای کوفه
- ۹۳ صحرای خونین (توقف کاروان اباعبدالله علیه السلام در زمین کربلا)
- ۹۶ لباس‌پوشی و حرکت گروه تعزیه‌خوانی تا رسیدن به میدان شبیه‌خوانی
- ۹۷ نخل و نخل گردانی

فصل چهارم: آغاز مراسم شبیه‌خوانی

- ۱۰۰ شروع مراسم شبیه‌خوانی
- ۱۰۰ ایستادن و گام برداشتن ذوالجناح در زمین کربلا
- ۱۰۴ ورود عمر سعد لعین به کربلا
- ۱۰۶ خرید زمین کربلا از اهالی غاضریه
- ۱۰۹ شرح ماجرای مجلس حر بن یزید ریاحی
- ۱۱۰ شروع مجلس حر بن یزید ریاحی
- ۱۱۹ برداشتن بیعت و مرخص کردن یاران

۱۲۱	دیدار امام علیه السلام با عمر سعد
۱۲۵	ورود شمر ملعون به کربلا
۱۲۸	شصت پاره (مسمط گونه)
۱۳۱	ندامت و رستگاری در منزل آخر (بیداری حر)
۱۳۷	شرح ماجرای مجلس وهب بن عبدالله
۱۳۸	زندگی نامه‌ی وهب بن عبدالله کلبی
۱۴۰	شروع مجلس شبیه خوانی وهب بن عبدالله کلبی
۱۴۸	تنها زن شهید کربلا
۱۵۰	شرح ماجرای مجلس شیب و شؤذب بن عبدالله
۱۵۱	زندگی نامه‌ی عابس بن ابی شیب و شاکری و شؤذب بن عبدالله
۱۵۴	شروع مجلس شبیه خوانی عباس و سونب
۱۵۹	شیدایی و سرمستی (دور انداختن خرد و نفتان)
۱۶۳	شرح ماجرای مجلس حبیب بن مظاهر و مسلم بن عوسجه
۱۶۴	زندگی نامه‌ی حبیب بن مظاهر اسدی و مسلم بن عوسجه
۱۶۶	شروع مجلس شبیه خوانی حبیب بن مظاهر و مسلم بن عوسجه
۱۷۰	شرح ماجرای مجلس جون
۱۷۱	زندگی نامه‌ی جون بن حوی مولی ابی ذر الغفاری
۱۷۲	شروع مجلس شبیه خوانی جون (غلام سیاه)

فصل پنجم: شهدای خاندان بنی هاشم

۱۷۸	شرح ماجرای مجلس حضرت علی اکبر علیه السلام
۱۷۹	زندگی نامه‌ی حضرت علی اکبر علیه السلام اولین شهید از خاندان هاشمی
۱۸۱	اذن جنگ گرفتن حضرت علی اکبر علیه السلام
۱۸۵	حضور یا عدم حضور لیلا در کربلا

- ۱۸۸ آغاز مجلس شبیه‌خوانی حضرت علی اکبر (ع)
- ۱۹۳ دو ماه پاره (تقاضای حضرت زینب (ع) از برادرش سیدالشهدا (ع))
- ۱۹۵ میدان رفتن طفلان زینب (ع)
- ۱۹۸ رجزخوانی و اشتلم شمر و عمر سعد
- ۱۹۹ وداع ام‌لیلا با علی اکبر (ع)
- ۲۰۷ شش‌شعوی جمال و طلعت جلال (علی اکبر (ع) در میدان نبرد)
- ۲۱۰ پدر را طلبیدن
- ۲۱۳ شرح ماجرای مجلس جانبازی حضرت قاسم (ع)
- ۲۱۴ زندگی‌نامه‌ی حضرت قاسم بن الحسن (ع)
- ۲۱۵ ماجرای افسانه‌ای عربی حضرت قاسم (ع)
- ۲۱۶ رجز و اشتلم شمر و عمر سعد و شروع مجلس حضرت قاسم (ع)
- ۲۲۰ وداع حضرت قاسم (ع) با برادرش مدینه بن الحسن (ع)
- ۲۲۰ جنگ نابرابر (رفتن قاسم بن الحسن (ع) به میدان نبرد)

فصل ششم: هفتاد در آب

- ۲۲۵ شرح ماجرای مجلس حضرت عباس (ع)
- ۲۲۶ زندگی‌نامه‌ی قمر بنی هاشم ابوالفضل العباس (ع)
- ویژگی‌های ظاهری حضرت ابوالفضل العباس (ع) (جمال و کمال رشادت و موااساة*
- ۲۲۸ قمر بنی هاشم (ع)
- ۲۳۲ بحر در کنار نهر
- ۲۳۴ شروع مجلس شبیه‌خوانی حضرت ابوالفضل العباس (ع)
- ۲۳۵ اضطراب و دودلی شمر در شب عاشورا
- ۲۳۸ اشتلم و هیاهوی شمر هنگام رفتن به نزد حضرت عباس (ع)

۲۴۷	 گفتگوی عباس علیه السلام و امام علیه السلام بعد از مناظره با شمر
۲۵۲	 رفتن امام علیه السلام و عباس علیه السلام به شریعه فرات
۲۵۳	 زبان حال سکینه علیها السلام و رقیه علیها السلام
۲۵۴	 اقیانوس در شط
۲۵۵	 قطع دستان قمر بنی هاشم علیه السلام
۲۵۸	 دومین مرحله زبان حال حضرت سکینه علیها السلام
۲۵۹	 صاحب نوا، نربلا

فصل هفتم: مقتل

۲۶۴	 شرح ماجرای مجلس سندان شهدا علیهم السلام
۲۶۵	 مقتل اقا اباعبدالله الحسین علیه السلام
۲۶۶	 بوی پیراهن یوسف (کهنه پیراهن تنیدن امام علیه السلام)
۲۶۷	 وداع با اهل حرم
۲۷۰	 گهواره‌ی بی تاب
۲۷۲	 گُل در خاک
۲۷۴	 تعلیم علم امامت و تفویض ارث ولایت
۲۷۷	 عمل به وصیت مادر در وداع آخر
۲۷۷	 وادع جانگداز امام علیه السلام از خواهرش زینب علیها السلام
۲۷۸	 حضور سلطان قیس در مجلس شبیه‌خوانی روز عاشورا
۲۸۲	 مجلس سلطان قیس
۲۸۵	 ملاقات و گفتگوی زعفرجنی با امام علیه السلام
۲۸۹	 میدان آمدن جنتان
۲۹۰	 آمدن قاصد حضرت فاطمه صغری علیها السلام به مقتل (عرب مقتل)

فصل هشتم: آخرین نماز

- ۲۹۵ رجز و اندرز
- ۲۹۶ آخرین نماز امام حسین علیه السلام
- ۲۹۷ جان دادن در آغوش عمو
- ۲۹۸ آهو در جنگال گرگان خون آشام
- ۳۰۰ آمدن ذوالجناح لب تشنه
- ۳۰۱ حضرت زینب علیها السلام و قتلگاه (شماتت* و اعتراض به عمر سعد لعین و شمر ملعون) ...
- ۳۰۳ حضرت زینب علیها السلام و قتلگاه (مقابل برادرش)
- ۳۰۶ شمر و کوه قتلگاه
- ۳۰۷ مشخصات ظاهری قاتل امام حسین علیه السلام
- ۳۰۸ چرا حلقوم حسین علیه السلام زنی برد؟
- ۳۰۸ تلاوت قرآن توسط سر بریده (لای نی)
- ۳۰۹ آتش زدن و غارت خیمه‌ها
- ۳۱۰ اسارت رفتن اهل بیت و پایان مراسم سیب خوانی

فصل نهم: حوادث بعد از شهادت و یاران کوچک

- ۳۱۵ حوادث بعد از شهادت
- ۳۱۵ نحوه‌ی شهادت
- ۳۱۷ غارت لباس و وسایل اباعبدالله علیه السلام و عاقبت غارتگران
- ۳۱۹ غارت خیام اهل بیت
- ۳۲۰ تقسیم سرهای بریده‌ی شهدا در بین قبایل
- ۳۲۱ یاران کوچک در حماسه‌ای بزرگ
- ۳۲۲ پسران امام حسن علیه السلام (شهدا)
- ۳۲۲ ۱- احمد بن حسن بن علی بن ابیطالب علیه السلام

- ۲- عبدالله اکبر (ابوبکر بن الحسن علیه السلام) ۳۲۲
- ۳- عبدالله اصغر (عبدالله بن الحسن علیه السلام) ۳۲۳
- پسران امام حسن علیه السلام (اسرا) ۳۲۳
- ۱- حسن بن حسن علیه السلام معروف به حسن مثنی ۳۲۳
- ۲- عمر بن الحسن علیه السلام ۳۲۴
- فرزندان امام حسین علیه السلام ۳۲۵
- ۱- علی بن الحسین الصغر علیه السلام (علی اصغر) ۳۲۵
- ۲- عبدالله الحسین علیه السلام معروف به (عبدالله رضیع) ۳۲۶
- ۳- محسن بن الحسن علیه السلام ۳۲۷
- ۴- فاطمه بنت الحسین علیه السلام ۳۲۸
- ۵- سکینه بنت الحسین علیه السلام ۳۲۸
- ۶- رقیه بنت الحسین علیه السلام ۳۳۱
- امام محمد باقر علیه السلام ۳۳۲
- فرزندان مسلم بن عقیل ۳۳۳
- ۱- عبدالله بن مسلم بن عقیل ۳۳۳
- ۲- محمد بن مسلم بن عقیل ۳۳۳
- ۳- ابراهیم بن مسلم بن عقیل ۳۳۴
- ۴- جعفر بن مسلم بن عقیل ۳۳۴
- طفلان زینب علیه السلام ۳۳۵
- ۱- عون بن عبدالله بن جعفر بن ابیطالب علیه السلام ۳۳۵
- ۲- محمد بن عبدالله بن جعفر بن ابیطالب علیه السلام ۳۳۶

فصل دهم: ضمایم و پیوست‌ها

- واژه نامه ۳۳۸

- جدول ۱- سی و شش منزلگاهی که آقا اباعبدالله الحسین علیه السلام در مسیر حرکتشان از مکه تا کربلا در آنها توقف نموده‌اند. (بر اساس روایات و کتب تاریخی) ۳۴۲
- جدول ۲- یاران شیدا و باوفای حسین بن علی علیه السلام که روز عاشورا در حمله نخستین (جنگ مغلوبه) به شهادت رسیدند. ۳۴۶
- جدول ۳- یاران شیدا و باوفای حسین بن علی علیه السلام که روز عاشورا در مرحله دوم گروهی که به صورت دو یا سه یا چهار نفره وارد میدان شدند و به شهادت رسیده‌اند. ۳۴۸
- جدول ۴- یاران شیدا و باوفای حسین بن علی علیه السلام که در جنگ تن به تن در روز عاشورا شهید شدند. ۳۴۹
- جدول ۵- امامی شهداء اهل بیت خاندان بنی‌هاشم ۳۵۲
- جدول شماره ۶- امامی بزرگانی که بعد از شهادت سیدالشهدا علیه السلام به شهادت رسیده‌اند. ۳۵۴
- نمونه‌هایی از نسخه‌های خطی و دست‌نویس ۳۵۶
- تصاویری از مجلس شبیه‌خوانی در دهه ۱۳۰۰ شمسی را گناباد ۳۶۱
- تصاویری زیبا از تعزیه‌خوانی‌های دیگر نقاط کشور ۳۸۱
- یادگارهای ماندگار ۳۸۶
- منابع و مآخذ ۳۸۹
- اعلام و نمایه‌ها ۳۹۵
- همیاران (تقدیر و تشکر) ۳۹۸

دیباچه

به نام یگانه خالق هنرمند عالم هستی که پاکترین ستایش‌ها سزاوار اوست. و خالص‌ترین درودها بر اشرف مخلوقات هستی؛ عصاره‌ی نبوت، معدن سخاوت، فخرعالم امکان، بزرگی سفیران الهی و دُر درخشنده‌ی سلسله‌ی انبیا، حضرت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و درودی به عدد ستارگان آسمان، بر اهل‌بیت پاک آن بزرگوار، خاصه حسین بن علی علیه السلام که بنا به حدیث معروف، «میر من الحسین مصباح الهدی وسفينة النجاة»^۱ حسین علیه السلام چراغ هدایت است و کشتی نجات. و جاودانگی اسرار و قیام آن در گرو قیام و شهادت حسین علیه السلام است چرا که با نثار خورش مسیر تاریخ اسلام را تغییر داد. سال‌ها بود که آرزو داشتم، درباره‌ی نهضت مقدس امام حسین علیه السلام که نه تنها بی‌حیرترین فران تاریخ اسلام، بلکه تاریخ بشر است، مجموعه‌ای از نسخه‌های تعزیه‌خوانی فراهم کنم و دست و اصلاح آن اقدام نمایم و جوانب گوناگون این واقعه‌ی بزرگ و حماسی را تا آنجا که ته‌ییم اجازه می‌دهد بر مبنای واقعیات تاریخی، حماسی، اسطوره‌ای و اعتقادی مورد بررسی قرار دهم. چون ایمان دارم که عاشورا روزی است که در آن انسان‌هایی والا، با اراده‌هایی آهنین، آسمانی سترگ، عظمت و مردانگی را به جهانیان نشان دادند. و تاریخ از عشق و فداکاری عاشقانه‌ی عاشو-یمنی تازه گرفت. عاشورا از جهت تاثیرگذاری بر قلب‌ها و زنده بودنش در گذر زمان از حالت بی‌بدیل تاریخ به شمار می‌رود. سپری شدن قرن‌ها نه تنها غبار فراموشی بر این واقعه نینشانده، بلکه آن را فروزان‌تر ساخته است.^۲ در مورد حماسه‌ی عاشورا و مقتل سیدالشهدا علیه السلام کتاب‌های بی‌شماری نگاشته شده است که بیشتر آن‌ها به مظلومیت، اسارت، عطش و تشنگی، عزاداری و گریه بر امام حسین علیه السلام پرداخته‌اند اما از ذات و پیام عاشورا و درونمایه‌ی واقعی آن‌که: قیام، عدالت‌خواهی، راستگویی و از خودگذشتگی است، غافل مانده‌اند. مجالس عزاداری ما با ذات و

۱- سفينة النجاة، نوشته حاج شیخ عباس قمی، جلد اول، ص ۲۵۷ و آذرخش کربلا نوشته آیت الله مصباح یزدی، ص ۳۷ و ۴۳ و ناسخ التواریخ، مرحوم محمد تقی سیهر، ص ۵۷ و خصایص العباسیه، نوشته جعفر تستری ص ۴۵.

۲- آذرخش کربلا، نوشته آیت الله مصباح یزدی، ص ۳۷.

فلسفه‌ی قیام امام حسین علیه السلام فاصله گرفته است. بعضی از کتب تاریخی و مقاتل به صورت سفارشی تدوین شده و در آن‌ها مسائل خاص سیاسی، منفعتی و گاهی مغرضانه حقایق تاریخی را کتمان نموده‌اند. متأسفانه، مسایلی همچون خودنمایی، خرافات، تحریف، بدعت، تهمت، نگاه به نامحرم، ریاست طلبی، ریاکاری و از همه بدتر اشعار توهین‌آمیز، ذلت بار غیر واقعی و بی محتوی در مجالس مذاحی، روضه‌خوانی و شبیه‌خوانی‌ها* دیده می‌شود. چرا نویسندگان، تاریخ‌نگاران، گردآورندگان و متولیان امور با شهامت و صداقت، سخافت و سستی را از بطن متن و نسخ شبیه‌خوانی نزدوده و سره را از ناسره جدا نکرده‌اند؛ تا عزاداری‌ها و مراسم سربازان و شبیه‌خوانی‌ها به مسیری که امام حسین علیه السلام برایش به شهادت رسیده است هدایت شود؟ چرا به سبب رسالت و رسالت این نهضت آن چنان که شایسته است پرداخته نشده است؟ چرا به جای اندیش و افکار سیدالشهدا علیه السلام زخم‌های تنش را نشانمان دادند؟؟؟؟ و بزرگترین درد و مشکل ابی‌عبدالله علیه السلام تشنگی معرفی کردند؟ چرا کتب تاریخی و مقاتل الحسین علیه السلام بیشتر تدوین و گردآوری شده است و اصلاح و تحریف‌زدایی مطلوب به شیوه‌ای علمی و عقلی با روال تاریخی در آن‌ها دیده نمی‌شود؟

از آن‌جا که رشته تحصیلی من هنر است و مدت‌سی سال در مدارس، دبیرستان‌ها و هنرستان‌های شهرستان گناباد به تدریس دروس هنری اشتغال داشته‌ام و چون که شبیه‌خوانی گونه‌ای از هنر است و کهن نمایش ما ایرانیان محسوب می‌گردد. و نمایش مدرن و کلاسیک از همین هنر شبیه‌خوانی نضج گرفته است؛ بر آن شد تا جان‌مایه‌ی واقعی این نمایش آیینی- مذهبی- ایرانی را تا آن‌جا که ممکن است بنمایانم. شبیه‌خوانی «هنری است ایرانی، آیینی، ملی و کهن که هر چه بر آن می‌گذرد اثرش در جوامع پست و عقب‌ش آشکارتر می‌گردد. «ستانیسلاویسکی» نویسنده، محقق، تئورسین و کارگردان بزرگ روسی و پتر چلکوفسکی از تعزیه به عنوان باشکوه‌ترین تراژدی جهان نام برده‌اند^۱ و می‌گویند: «اگر مجموع هنرهای ارزشمند جهان را ده هنر فرض کنیم، هنر نمایش آیینی (تعزیه‌خوانی) یکی

۱- تاریخ تئاتر ایران، نوشته دکتر مصطفی اسکویی، ص ۱۱۲ به بعد.

از عمده‌ترین این ده هنر است. «تعزیه تنها هنری است که صیقل دهنده‌ی روح است. شرط اساسی استفاده از آن اخلاص و پاکی درونی می‌باشد. دل‌های خالی از شهوات نفسانی و نفوس صادق و ایثارگر می‌توانند از فیوضات هنر تعزیه‌خوانی مستفیض شوند. بر این اساس تصمیم به تشکیل و راهاندازی گروه شبیه‌خوانی گرفتیم. ولی از آنجا که تعزیه‌خوانان قدیمی و سستی - از ترس آنکه کسی در مقابل آن‌ها قد علم کند و یا بر مبنای یکسری اعتقادات از قبیل وقف بر فلان محل یا مسایلی از این قبیل - به هیچ عنوان حاضر به واگذاری نسخ به دیگران نبوده و نیستند، لذا جمع‌آوری و تنظیم اولیه‌ی شبیه‌نامه روز عاشورا (نسخه قتلگاه) چهار سال، طول انجامید و در نهایت در سال ۶۷-۱۳۶۶ لطف خداوند متان و عنایت آقا اباعبدالله الحسین (ع) نمود. تصمیم شد و گروه شبیه‌خوانی «انصارالحسین دلوئی» را راهاندازی نمودم. در همان سال نخست شبیه‌خوانی‌های متعددی در بعضی از روستاها از قبیل: دلوئی، خیبری، بیلند، صددستگاه و دیسغان اجرا کردیم. در این گروه نوپا برای اولین بار در شهرستان گناباد از ابزار و وسایل و «اکسسوار» مناسبی همانند: لباس کامل و متناسب با تعزیه، گریم و چهره‌آرایی افراد استفاده شد. کارگیری «اکسسوار» صحنه و تغییر در شیوه نادرست اجراهای گذشته، استقرار شبیه‌خوانان در دو - سه - حالف با خیمه و خرگاه (اولیا و اشقیاء)، استفاده درست و مناسب از «سمبولیزم» رنگ‌ها و لباس‌های روانی آن توانست حس ناب «دراماتیکی» را به مخاطب القا نماید.

انتخاب اصولی و صحیح بازیگران بر مبنای توانمندی، سن و سال و نیز فیزیکی مناسب با نقش، استفاده از بازیگران بومی و محلی و برانگیختن حس قومیت‌گرایی و «ناسیونالیستی» و مشارکت همه جانبه‌ی همه مردم و راهاندازی گروه‌های متعدد باعث شد تا سیر تکامل و تحول شبیه‌خوانی در شهرستان گناباد و روستاهای تابعه فراهم آید. تنظیم نمودن پایان یکی از مجالس شبیه‌خوانی با وقت نماز - مثلاً کشته شدن عابس یا وهب - همزمان با اذان ظهر و برگزاری نماز ظهر و عصر به اتفاق کلیه حضار شرکت‌کننده و شبیه‌خوانان بدون آنکه لطمه‌ای به روند شبیه‌خوانی وارد شود - یعنی نماز جماعت را جزئی از

مراسم شبیه‌خوانی قرار دادن و تعمیم این مهم به بیشتر گروه‌های شبیه‌خوانی شهرستان و روستاهای تابعه از ابتکارات همین گروه نوپاست.

همزمان با این نوآوری‌ها اصلاح نسخ قدیمی با کوشش مرحوم (حاج منوچهر نوربخش)^۱ و تنی چند از دوستان و همکاران فرهنگی-هنری ام، تدریجاً اصلاح و تحریف‌زدایی شد و در اختیار کلیتهی متقاضیان و گروه‌های شبیه‌خوان قرار گرفت. از سال (۱۳۶۸) به بعد، حدود پانزده گروه با همکاری و تشویق و نسخه‌های تنظیم شده به وسیلهی این حقیر راه‌اندازی و ۲۴ گروه دیگر شناسایی و در حد توان سروسامان داده شد، بنابراین به خاطر تشویق، ترویج و اشاعه‌ی هنر شبیه‌خوانی در شهرستان، وسایل و «آکسسوار» دست‌ساز اسباب هنرمندان مؤسسه فرهنگی هنری تینوا که اینجانب افتخار مدیریت آن را دارم از جمله دست، سر، نیزه، تیر، کمان، کلاه خود، نامه از جنس چرم و پوست، مچ بند، زره پارچه‌ای و چرمی، پیراهن خونین و تعبیه شده با تیر، لباسی شبیه به پوست شیر، علم و کتل، لباس اولیا و اشقیا و

۱- مرحوم نوربخش، دبیر آموزش و پرورش و شاعر توانای شهرستان گناباد

سایر امکانات نمایشی در اختیار گروه‌ها گذاشته شد. تشکیل گروه‌های شبیه‌خوانی جدید باعث شد که شبیه‌خوانی از حالت دو گروهی و موروثی و خانوادگی در گناباد خارج و جنبه‌ی عمومی و مردمی بگیرد؛ به گونه‌ای که سال به سال بر تعداد گروه‌های شبیه‌خوان افزوده می‌شود و در حال حاضر پس از گذشت بیش از سی سال کار و فعالیت مستمر و تحقیق و شرکت در جشنواره‌های تئاتر و نمایش‌های آیینی-مذهبی و سوگواره‌های استانی و کشوری با تعامل و همکاری و بهره‌مندی از تجارب و نواندیشی پیشکسوتان تئاتر و تعزیه‌ی ایران (از جمله: استادان دکتر حاج غنصری، داوود فتحعلی‌بیگی، مرحوم هاشم فیاض، علاءالدین رحیمی، سرکار خانم معصومه تقی‌پور، مرحوم حمیده خیرآبادی، ثریا قاسمی، محمود صحرایی، پوراندخت مهمی، مرحوم انوشیروان ارجمند، مرحوم رضا سعیدی، استاد رضا صابری، محمد کاسبی، محمود فره‌بخش، محمد احمدی، یونس آبسالان، بهزاد فراهانی و استاد علی نصیریان و...) متوجه شدم که نسخ شبیه‌خوانی باید یک بار دیگر بازخوانی، بازنویسی، اصلاح و تحریف‌زدایی شود. بنابراین امسال (سال ۱۳۹۲) همزمان با برگزاری چهارمین سوگواره تعزیه‌خوانی شهرستان گناباد، با هم‌اندیشی هنرمندان مؤسسه‌ی فرهنگی هنری نینوا و کانون بسیج هنرمندان و اعلام نیاز از سوی شبیه‌خوانان، بر آن شدم تا با آسیب شناسی حماسه کربلا و اصلاح نسخ شبیه‌خوانی این هنر فاخر و اصیل ایرانی را از پس غبار تحریف درآورده تا همچون خورشید در آسمان هنر آیینی-اسلامی بدرخشد. این اعتبار اصلاح مجدد نسخه‌ها، حذف اشعار کم‌مایه و نگارش مطالبی نو -که مورد نیاز جامعه تعزیه‌خوان و متناسب با اقتضای حال و مقام باشد- بنگارم. هرچند شایستگی چنین اقدام بزرگی را ندارم و بضاعت علمی و قلمی لازم را دارا نیستم ولی با قلبی آکنده از عشق حسین (علیه السلام) و مهر عباس (علیه السلام) و با تشویق همسر و فرزندانم به این اقدام مبادرت نمودم. اگر لطف خدای متعال و عنایت بهترین بنده‌ی برگزیده‌اش (آقا اباعبدالله الحسین (علیه السلام)) نبود به تنهایی از عهده‌ی این مهم بر نمی‌آمدم.

بر راه باویر رفتن بر از نشستن باطل که کر مراد گیرم به قدر وسع بگویم

حفظ، اصلاح، اشاعه و ترویج این هنر اصیل آیینی-مذهبی-ایرانی «شبهه خوانی» بر همگان لازم و بر متولیان فرهنگ و هنر اولی تر است. زیرا اگر همین هیأت‌های عزاداری و گروه‌های شبهه خوانی نبودند، این حادثه عظیم همانند بعضی از حوادث مذهبی از جمله (غدیر خم) کم رنگ جلوه می‌کرد و هیچ یک از این نهضت‌ها که از حادثه‌ی کربلا و قیام امام حسین (ع) نشأت گرفته است به وقوع نمی‌پیوست و اگر ما سالی یک بار واقعه‌ی غدیر را مانند حماسه کربلا بازسازی و اجرا می‌کردیم غدیر به فراموشی سپرده نمی‌شد و مورد انکار عده‌ای... قرار نمی‌گرفت.^۱

شیوه‌ی گردآوری و تدوین

این مجموعه در ده فصل تدوین شده است؛ که حاصل بیش از سی سال تجربه و کار عملی در زمینه‌ی نویسندگی، بازآوری و کارگردانی در نمایش‌های سنتی، کلاسیک و مدرن در سطح استان و کشور و مطالعات و تحقیق و استفاده عمیق نگارنده از کتب تاریخی و مقاتل و متون ادبی و آیینی و نسخ شبهه‌خوانی بجا مانده از دوره‌های صفویه و قاجاریه (نسخ دست‌نویس و خطی) است که نمونه‌هایی از آن در فصل آخر پیوست می‌باشد. این اثر مبتنی بر روش‌های متداول علمی و تاریخی، اعمدای و تحقیقی فراهم آمده است. بهره‌وری از گفته‌های افراد مطلع و متون تاریخی معتبر یکی دیگر از معیارهای گردآوری این مجموعه است.

باید توجه داشت که این تصحیح و تحریف‌زدایی متون را شعر نمایشی شبهه‌خوانی که بنده به عنوان یکی از اهالی تئاتر و اصحاب نمایش به آن مبارزت در زبانم؛ یک تصحیح جامع صددرصد علمی نیست، بلکه خردپذیری و تطابق آن با عقل و منطق و مستندات و مکتوبات تاریخی معیار کار بوده است. ضمن این‌که از سهم خیال و اغراضات هم غافل نبوده‌ام. سعی کرده‌ام تا در ویراستاری متون و تصحیح نسخه‌ها ضمن پایبندی به روایات تاریخی این حماسه‌ی خونین- پلی زده باشم میان واقعیت‌های تاریخی، باورها و خیال زیرا که این تعابیر تنها خاستگاه جوشش و رویش اثرهای هنری می‌باشند. چون در کربلا

۱- عاشورا، عزاداری، تحریفات، به کوشش مجمع مدرسین و محققین حوزه علمیه قم، ص ۵۱۲

حماسه، اسطوره، نماد، اعتقاد، تاریخ، عینیت، ذهنیت، حریت، سخاوت، شقاوت، ندامت، ملامت، صداقت، حقانیت، کهولت، طفولت، کثرت، کمیت و... هر کدام نقش و سهمی داشته‌اند. لذا بنده سعی کرده‌ام در حد توان یک اثر هنری را تصحیح تاریخی کنم نه یک اثر تاریخی را به صورت هنری تصحیح کرده باشم.

در پایان از بانی عزیزان و سرورانی که به هر نحوی این جانب را در امر گردآوری، ویراستاری، ترمیم، اصلاح نسخ، تحریف‌زدایی و به‌گزینی ابیات، استخراج وقف نامه‌ها، اسکن تصاویر، چاپ و نشر... یاری نموده‌اند مخصوصاً علمای اعلام حاج محمد مدنی ناشر الاسلام گنابادی و حاج ذبیح‌الله سخاوت گنابادی از روحانیون بزرگ و آگاه به تاریخ اسلام (حماسه‌ی کربلا)، مدرّس حوزه و دانشگاه در استان گناباد از صمیم قلب سپاسگزارم.

از خداوند متعال می‌خواهم قلم، قلم و قلم را به راه حق و حقیقت هدایت فرماید و گناہانی را که احتمالاً ندانسته یا نامرکب شده باشم بر من ببخشد.

پروردگارا! آفتاب وجودت را بر من بتابان تا این‌کای خودخواهی‌ام ذوب گردد و راه و رسم چگونه زیستن و چگونه مردن را بمن بیاموز.

چگونه سرزنجالت برآورم بردوست که خدمتت را برنام از دستم

